

MÁRKUS BÉLA
Ifjú szívekben él

Görömbei András Magyar Örökség-díjára

Ha van irodalomtudós, akit a laudáció kezdetekor nem szentségtörés laudeturral köszönteni, a győri bencés gimnáziumban végzett Görömbei András az. Dicsérettessék hát a ma kitüntetendő; a „köszönő és megköszöntő ige” pedig – a hatvanadik születésnapja alkalmából íródott baráti méltatások könyve nyomán – vétessék legkedvesebb költőjétől, akiről monográfiát írni dédelgetett terve volt, Ady Endrétől. Választhatnánk tőle, amit Czine Mihály, „édes bátya” ritkán mulasztott el idézni: „A magyarság szükség és érték az emberiség s az emberiség csillagokhoz vezető útja számára”, s választhatnánk azt a három sort, amit utóbb oly beleérzéssel citált ő maga is: „Kitárul afelé karom, / Kit magyarrá tett értelem, / Parancs, sors, szándék, alkalom”. Most mégse ezek legyenek a vezérlő igék, hanem a kései Ady-versek közül a magabízó kevesek egyike, az *Ifjú szívekben élek*, az okkal való öntudat miatt, de igazodva Illyés többször hivatkozott gondolatához is, hogy a legnagyobb bátorság a remény.

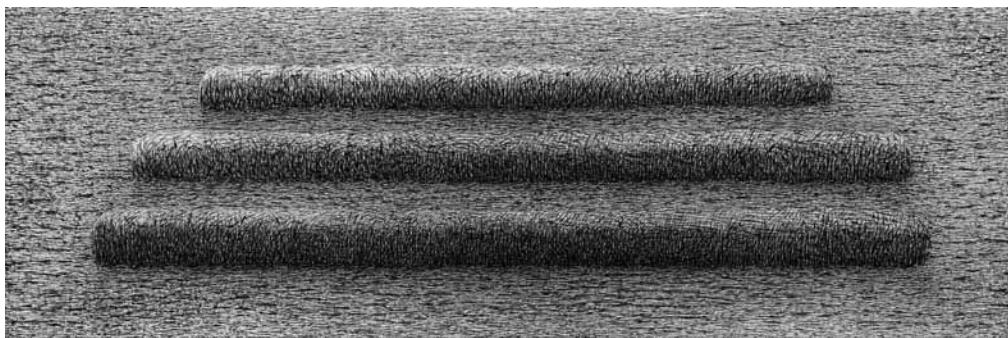
Azzal köszöntünk, hát, Görömbei András, közeli ismerőseid, barátaid Andora, hogy ifjú szívekben élsz! – s ha fanyarul mondanád, emelkedő hangsúllyal, „tényleg?”, tudnánk, mire gondolsz. Arra a szemináriumi jelenetre, amit sokszor szinte élvezettel adtál elő: látod óráidon a kitartóan unatkozó leányzót, s nem restelsz hozzáfordulni: „Magát nem érdekli az irodalom?”. „Nem” – a válasz helyett az lep meg inkább, hogy milyen hamar születik, miként az újabb kérdésre: „Akkor miért jött magyar szakra?” – felelet helyett – a visszakérdezés is: „Hát hova mentem volna?” Neked tán ötleted sem volt, hova. Párbeszédetek utólag annak érzékeltetésére szolgált, felsőoktatásunkat hova sodorta a bolognai folyamat. Ettől azonban még élhetsz eme ifjú – azóta biztos diplomás – hölgy szívében. Az egyenes, nyílt beszéd miatt, s mert nem álltál bosszút, azért is. Ahogy egyik költőbarátod írta professzori munkálkodásodról: „*Katedra bonn, Bécsben, s fenn, Finnlandiában, annyiféle fénylet, ahány tanítvány van*”. Az e fajta fénylet-höz csakugyan kellett – másik költőbarátod telitalálatos szavait idézve – „*példával tanítás / megértő figyelem / susterző türelem / ritka önfegyelem*”. Más fényekhez szoktál azonban, másokhoz szoktattak az ország különféle szellemi műhelyeiben dolgozó tanítványaid. Ha magad nem vallottad volna, tőlük tudnánk, mennyi örömed telt az egyetemi munkában.

Hogy hallgatóiddal az órákon s az órákon kívül, otthon, ahogy magad is nevezted, a Poroszlai úti kocsmában, olykor feleséged, Debrecen talán legkitűnőbb magyartanára és aranyos lányaid társaságában, jóformán csak „felsőbbrendű dolgoknak” rendeltétek alá magatokat. Így születhetett meg az a tiszta atmoszféra, „az óra üveggarangja alá bezárt” tanár-diák kapcsolat, amely után úgy kívánczik az ember, mint egy hajdani, tisztultabb otthonba. Utólag visszatekintve, emlékezik több jeles tanítvány és egy nagyszerű költőbarát is, az volt a legszebb az egészben, hogy „magától értetődött” olyan írókról, szerzőkről cserélni eszmét, akiknek pusztá említése mintha perlekedés lett volna a szemhatár minden jellegű összeszorítása ellen. Valóban, mintha nem is lehetett

volna másképp. Így írni monográfiát az elhallgatott Sinka Istvánról, aztán a csehszlovákiai magyar irodalomról, a felvidéki és az erdélyi irodalmunk tilosát járva külön a „druszáról”, Sütő Andrásról, illetve előbb még Nagy Lászlóról, utóbb pedig Csoóri Sándorról és Nagy Gáspárról.

Ifjú szívekben élsz, Görömbei András, ám nemcsak a könyveid, írásaid éltetnek. Éltet az a bizalom és a baráti érzéseknek az a halmaza is, amelyik mint teremő réteg ráakodott a kapcsolataidra. Hogy szelídből élessé villanó tekintetedet követve idősebb szerkesztő költőbarátod is olyan szeretetet érezhetett, mintha együtt gyerekeskedtetek volna, fiatalabb társad pedig, hogy nem harsányan, hanem nagyon is szelíden, ám rendületlen konoksággal és eltökéltséggel az ő hitét is képviseled és erősíted. Hitét abban – ismét egy Téged nagyrabecssülő író összegző szavaival élve –, hogy a nemzet, a közösség ügyeiben való írói felelősség hirdetése, számonkérése és kitüntetett megbecsülése nem avított dolog, hogy az értelmiségnek erkölcsi kötelessége, olykor önáldozások árán is, szolgálni a magyarság megmaradását, gondozni lelkületét, erősíteni azonosság tudatát.

Sorolhatnánk, mennyien s mennyire meleg szívvel éltetnek. Ahogy Te éltetted tanáraidat, mestereidet. Vallván, amit Bánhegyi Jób gimnáziumi óráin éreztél, azt Debrecenben Barta János előadásai és tanulmányai érlelték tovább benned. Tőle tanultad, hogy hivatásod egzisztenciális ügy, hogy azt személyiséged teljes súlyával, egész habitusával kell szolgálni, s hogy a jelentős irodalmi műben mindig valami fontos emberi ügy fogalmazódik meg. És sorra vetted eztán, mennyi gondolatot s biztatást kaptál mindenekelőtt az édes bátyáidnak nevezett Kiss Ferencről és Czine Mihálytól, menyit Béládi Miklóstól, Kovács Kálmántól s Imre Lászlótól, akivel évfolyamtársként ötven éve, 1963 őszén barátkoztatok össze. Nem feledkeztél meg fölragyogtatni Julow Viktor tüneményes egyéniségét s Tamás Attila példaszerű egyenességét, „egyedül is helytálló” magatartását. Így s ezért juthattál el oda, hogy monográfiához, barátod félbehagyott esszéje zárómondatát ekképp fogalmazhatta: amíg lesz egy Görömbei András és lesz egy tanítványa, addig a magyar irodalom évszázadok óta tartó, jó ösztöne nem sorvad el. Jeles tanítványod pedig ezért idézhette életműved esszenciájaként költészetünk legfontosabb sorának örök kérését és erkölcsi kötelességét: „Nyújts feléje védő kart!”. Mi pedig, akiknek öreg szívében élsz, míg élünk, rád gondolva fohászként könyörögjük: „Nyújts feléje védő kart!” ◀

Bikácsi Daniela: Úszó fütömbök (tojástempera)